

***Scolopostethus grandis* Horváth**
(Hemiptera: Heteroptera: Rhyparochromidae)
– nowy dla fauny Polski gatunek pluskwiaka*

BARBARA LIS¹, MAŁGORZATA KONCIAŁA²

Zakład Zoologii Bezkręgowców, Katedra Biosystematyki
Uniwersytet Opolski, ul. Oleska 22, 45-052 Opole
e-mails: canta@uni.opole.pl; gochakonc@poczta.onet.pl

Abstract. [*Scolopostethus grandis* Horváth (Hemiptera: Heteroptera: Rhyparochromidae) – a bug species new to the Polish fauna]. Two specimens of *Scolopostethus grandis* were found overwintering in a litter in two localities in southern regions of Poland (Upper Silesia). The third specimen of this species (collected also in Upper Silesia) was found in the H. Nowotny's collection at the Upper Silesian Museum in Bytom. It is the seventh species of the genus *Scolopostethus* known from Poland.

Key words: Hemiptera, Heteroptera, Rhyparochromidae, *Scolopostethus grandis*, faunistics, new records, Upper Silesia, Poland.

Wstęp

Holaraktyczny rodzaj *Scolopostethus* Fieber liczy około 40 gatunków, z czego 18 gatunków występuje w Palearktyce (Péricart 1998, 2001; Wachmann i in. 2007). Z terenu Polski wykazano do tej pory 6 gatunków, są to: *Scolopostethus affinis* (Schilling), *S. decoratus* (Hahn), *S. pictus* (Schilling), *S. pilosus* Reuter, *S. puberulus* Horváth i *S. thomsoni* Reuter (Gorczyca 2004).

*Publikacja oparta na wynikach badań uzyskanych w trakcie realizacji pracy magisterskiej M. Konciały (promotor: dr hab. B. Lis); której obrona odbędzie się w 2013 roku w Katedrze Biosystematyki Uniwersytetu Opolskiego.

Opis rodzaju

Przedstawiciele tego rodzaju osiągnają przeciętnie ok. 4 mm długości. Ich ciało jest owalne, dość wydłużone, o silnie wypukłej powierzchni brzusznej. Ogólne ubarwienie ciała jest kombinacją barwy brązowej (o różnych odcieniach), białawej i czarnej.

Głowa trójkątna, czarna. Pomiedzy ommatidiami oczu złożonych występują pojedyncze włoski. Przyocznka mała, u form krótkoskrzydłych uwsteczniiona. Czułki dość masywne, czteroczłonowe, zwykle dwubarwne (ubarwienie czułków stanowi ważną cechę diagnostyczną); długość czułków większa, niż połowa długości całego ciała.

Przedplecze z wąskimi blaszkami bocznymi o jasnym zabarwieniu, wypukła, przednia część przedplecza czarna, tylna część biaława z rozmaicie wykształconymi ciemniejszymi plamkami.

Tarczka trójkątna, zwykle całkowicie czarna. Korium półpokryw kremowe z ciemniejszymi, rozmaicie wykształconymi plamami. Występuje pterygopolimorfizm.

Odnóża raczej masywne; uda przedniej pary zaopatrzone w dwa rzędy drobnych ząbków wzdłuż wewnętrznej powierzchni; przednie golenie łukowato wygięte z ząbkami w części dystalnej. Brzuszna strona odwłoka czarna.

Występowanie

Gatunki tego rodzaju występują w lasach (w mchu, ściółce), u nasady roślin, rzadziej na roślinach (np. z rodzajów *Urtica* sp., *Mentha* sp., *Calluna* sp.). Odżywiają się nasionami, być może są także mycetofagami (Péricart 1998; Wachmann i in. 2007).

Dane faunistyczne

Podczas badań prowadzonych do pracy magisterskiej (dotyczącej pluskwiaków zimujących w ściółce) wykonywanej w Zakładzie Zoologii Bezkręgowców Katedry Biosystematyki UO natrafiono na dwa okazy, które reprezentują gatunek do tej pory z Polski nie wykazywany, mianowicie *Scolopostethus grandis* Horváth.

Oba okazy zebrano w ściółce, w okresie zimowania:

1) 1 ok.: 05.11.2011 – Szczedrzyk nad Jez. Turawskim (Śląsk Górny, UTM: BB 92 – bór sosnowy z domieszką brzozy i dębu (oprócz ściółki dużo mchu, bór dobrze oświetlony);

2) 1 ok.: 23.10.2012 – Turawa nad Jez. Turawskim (Śląsk Górny, UTM: BB 92 – las dębowo-brzozowy (ściółka przeryta przez dziki, las prześwietlony).

Ponadto w materiałach pochodzących ze zbiorów entomologicznych Działu Przyrody Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu znaleziono jeden okaz zaetykietowany: „Laband Siles.; H. Nowotny o.8.; *Scolopostethus affinis*”.

Okaz ten, zebrany w Gliwicach (dzielnica Łabędy, UTM: CA37, Śląsk Górny), reprezentuje również *S. grandis*.

Uwagi

S. grandis Horv. jest podobny do *S. affinis* (Schilling) z powodu obecności dwóch guzków występujących na mezopleurytach tuż przy krawędzi rowka, w którym leży rostrum. Oba gatunki różnią się przede wszystkim ubarwieniem czułków: u *S. grandis* drugi człon jest ciemny w części apikalnej, a trzeci całkowicie ciemny, natomiast u *S. affinis* drugi człon jest cały jasny, a trzeci ciemny z jasną częścią nasadową (Péricart 1998).

Scolopostethus grandis Horváth jest gatunkiem europejskim, występującym od Wysp Brytyjskich na zachodzie do linii Petersburg – Cypr na wschodzie (Péricart 1998). Bytuje w lasach, w ściółce, pod opadłymi liśćmi. Występuje jedno pokolenie w roku, zimuje imago (Péricart 1998; Wachmann i in. 2007).

Analizując rozmieszczenie tego gatunku w Europie należy przypuszczać, że tylko skryty tryb życia był przyczyną braku informacji na temat jego występowania na terenie Polski. Specyficzna metodyka (przesiewanie i przeszukiwanie ściółki w okresie zimowania) zastosowana w wyżej wzmiankowanych badaniach, pozwoliła na odszukanie tego gatunku w naszym kraju.

Podziękowania

Autorki składają podziękowania mgr Rolandowi Doboszowi z Działu Przyrody Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu za udostępnienie okazji do badań.

Piśmiennictwo

- G o r c z y c a J. (2004) *Pluskwiaki różnoskrzydłe (Heteroptera)*. [w:] Bogdanowicz W., Chudzicka E., Pilipiuk I., Skibińska E. *Fauna Polski – charakterystyka i wykaz gatunków*. Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa, 509 ss.
- P é r i c a r t J. (1998) *Hémiptères Lygaeidae euro-mediterranéens. Vol. 2. Faune de France*, Paris, 84B, 453 ss.
- P é r i c a r t J. (2001) *Family Lygaeidae Schilling, 1829 – Seed-bugs*. [w:] Aukema B., Rieger Ch. (red.) *Pentatomomorpha I. Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region*. The Netherlands Entomological Society, Amsterdam, 4, 346 ss.
- W a c h m a n n E., M e l b e r A., D e c k e r t J. (2007) *Wanzen. Band 3. Pentatomomorpha I*. Die Tierwelt Deutschlands, 78. Goecke & Evers, Kelttern, 272 ss.
-